

ционных подходов в обучении гуманитарным дисциплинам студентов вузов: дис. ...канд. пед. наук. : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Е. Н. Минькова. – Ставрополь, 2005. – 208 с.

4. Подгорнова С. В. Методика организации вариативных форм учебной деятельности в вузе с использованием методов

активного обучения : дис. ... канд. пед. наук. спец: 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / С. В. Подгорная. – Ставрополь, 2004. – 136 с.

5. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка / Е. С. Полат // Иностр. языки в школе. – 2000. – № 2. – № 3. – С. 3–10.

Надійшла до редколегії 7.11.2012 р.

УДК 378:811.111

С. Ф. Лук'яненко

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ НА ФАКУЛЬТЕТАХ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Розглянуто підхід до викладання англійської мови як другої іноземної на факультетах іноземних мов, який зумовив створення навчального посібника «Англійська мова як друга іноземна для студентів факультетів іноземних мов».

Ключові слова: англійська мова як друга іноземна, контрастивний підхід, укладання посібника.

Рассмотрен подход к обучению английского языка как второго иностранного на факультетах иностранных языков, который обусловил создание учебного пособия «Английский язык как второй иностранный для студентов факультетов иностранных языков».

Ключевые слова: английский язык как второй иностранный, контрастивный подход, составление учебного пособия.

This article deals with the approach to teaching English as L3 which led to the compiling of the course book «English for Non-English Majors of the Foreign Language Department».

Key words: English as L3, contrastive approach, compiling of the course book.

У методичній літературі сьогодення про стан викладання другої іноземної мови зазвичай знаходимо інформацію про викладання німецької або французької мов після англійської. І майже зовсім не висвітлюється викладання англійської після німецької або французької. Попри те на факультетах іноземних мов саме англійська мова є другою для студентів німецького, французького, іспанського або класичного відділень. Більш того, майже третина студентів цих відділень не вивчали англійську мову в середніх навчальних закладах і не володіють нею навіть на початковому рівні.

Саме для таких студентів, після багатьох років використання як вітчизняних, так і автентичних підручників, на кафедрі англійської філології Львівського національного університету імені Івана Франка підтримано проект створення посібника «Англійська мова як друга іноземна».

Перед початком роботи була опрацьована велика кількість методичної літератури з викладання другої іноземної мови. Більшість авторів (І. Л. Бім, Н. В. Баграмова, De Angelis, Hammarberg, Cenoz, Hufeisen, Neuner, Jessner та ін.) дотримуються думки, що при викладанні другої іноземної мови потрібен порівняльний

(контрастивний) підхід, якій виявляє як риси подібності між рідною, першою та другою іноземними мовами, так і їхні відмінності. Навчання опирається на знання першої іноземної мови і йде вже по второваній дорозі. Прихильники цього методу виділяють такі його переваги:

- студенти, які вивчали першу іноземну мову, вже обізнані з методикою її опанування та мають власні підходи до її вивчення. Вони використовують цей досвід при вивченні другої іноземної мови;

- прискорюється процес навчання, оскільки білінгвальна компетенція перетворюється на металінгвальну компетенцію, яка характеризується більш високим рівнем систематизації та абстракції, що є новим якісним стрибком у розвитку мовної особистості студента;

- соціокультурні компоненти взаємодіючих РМ (рідної мови), ІМ-1 і ІМ-2, що вважаються в наш час невід'ємною частиною мовної освіти, роблять неоціненний внесок у процес соціалізації особистості, її культурне самовизначення.

Велика увага в контрастивному підході приділяється таким явищам, як інтерференція та трансференція. За визначенням І. Л. Бім, інтерференція виникає внаслідок негативного впливу РМ і ІМ-1 на ІМ-2 і охоплює різною мірою всі лінгвістичні рівні мови (фонетичний, лексичний, граматичний). Вона не може не впливати в цілому на розвиток мовленнєвої діяльності в ІМ-2. Позитивний вплив РМ або ІМ-1 на ІМ-2, яку І. Л. Бім називає позитивним перенесенням, а Н. В. Баграмова трансференцією, це перенесення, при якому вплив РМ та ІМ-1 на ІМ-2 не викликає « порушень норми, але стимулює вже існуючі в ній закономірності» [2; 9].

Виходячи з власного досвіду викладання англійської мови як другої іноземної, ми можемо стверджувати, що при вивченні студентами ІМ-2 (англійської) має місце як позитивне, так і негативне перенесення з боку першої іноземної мови, хоча вплив РМ також значний. Тому при укладанні посібника ми опирались на міжмовні зв'язки здебільшого в текстах для ознайомлювального читання, при опрацюванні яких студенти мають користуватися всіма вже їм відомими засобами для свідомого самостійного опрацювання тексту.

Але, як зазначає І. Л. Бім, підхід до визначення мети навчання ІМ-2 та її змісту має бути таким же самим, як і при навчанні ІМ-1. Отже, за мету ми поставили набуття студентами комунікативного вміння в усіх її проявах, а зміст повинен був відповідати віковим особливостям, інтересам та схильностям студентів.

При укладанні посібника ми користувались такими його факторами: він повинен був мати знайому структуру, градуйовану систему вправ, які б забезпечували послідовність та повторення при вивченні мовних фактів; усі вправи повинні були мати комунікативний характер, розвивати у студентів як рецептивні (аудіювання та читання), так і продуктивні (говоріння та письмо) здібності.

Хоча посібник укладався для студентів, які не володіють англійською мовою навіть на початковому рівні, ми враховували їхній досвід вивчення ІМ-1, що дозволило диференціювати навчання, створюючи для одних умови для більш швидкого опанування мовою, а для інших – можливість для повторення й тренування. Тому кожен урок посібника містить вправи й тексти як більш легкого, так і більш складного рівня.

Проводячи опитування студентів німецької філології нашого факультету, ми дійшли висновку, що при вивченні англійської як ІМ-3 вони зазнають певних труднощів:

- при вимові англійських слів;
- у правилах читання;
- в інтонації;
- при побудові запитань (порядок слів).

Створюючи посібник, ми намагалися врахувати всі ці складні моменти.

Britta Hufeisen вважає, що підручник з ІМ-3 цілком можливо почати на дуже високому рівні з самого раннього етапу, тому що немає ніякої необхідності для звичайних простих вправ новачка. Вона рекомендує починати зі складних текстів із самого початку, щоб вони стимулювали студентів використовувати вже набуті ними знання попередніх мов і досвід мовного навчального процесу.[4, с. 126].

Можливо, такий спрощений підхід і виправдовує себе при вивченні німецької мови як ІМ-3 після англійської як ІМ-2, але вивчення англійської після німецької вимагає обов'язкового вступного фонетичного блоку. Ми вважаємо, що фонетичні вправи (фонетичні тексти) стають зразками, які пізніше забезпечують можливість подальшого самостійного читання та мовлення. Ретельний фонетичний аналіз слів, зіставлення фонем із відповідними графемами є необхідними складовими для створення навичок читання й мовлення.

Дослідники вивчення ІМ-3 зазначають, що фонетичний вплив ІМ-2 та РМ на ІМ-3 особливо відчувається на початковому етапі (Hammarberg, Hufeisen, Cenoz). Hammarberg навіть приходить до висновку, що спочатку проявляється фонетичний вплив ІМ-2, а вже пізніше РМ на ІМ-3.[3, с. 26]. Усвідомлюючи це, ми пропонуємо фонетичні вправи, начитані носієм мови, упродовж усього курсу. Вони сприятимуть утворенню не тільки навичок читання, але і правильної вимови та інтонації.

На подальшому етапі фонетичні вправи полегшують введення нової лексики із запропонованої тематики. Наприклад, якщо в тексті «Family» ми зустрічаємо такі лексичні одиниці, як «parents, uncle, aunt, cousin», то цьому тексту передусім фонетична вправа на звуки [ɛə], [ʌ] та [a:]:

[ɛə] – care, fair, parents;

[ʌ] – fun, lunch, mother, son, uncle, cousin;

[a:] – car, far, father, aunt,

у якій нова лексика обов'язково іде після вже знайомої, опрацьованої.

Велика увага приділяється інтонації, оскільки інтонація речень німецької, французької та англійської мов суттєво відрізняються. Кожен урок починається із вправ на тренування висхідного та спадного тону в різних типах речень та запитань.

Розглянемо підхід до навчання студентів різних умінь.

Аудіювання. Сприйняття англійської мови на слух викликає ряд труднощів: якщо при читанні розпізнавання слів загального кореня ще можливе, то при прослуховуванні інформації – майже ні. Однак із перших занять і надалі ми рекомендуємо всі інструкції щодо виконання вправ (а більшість із них повторюються з уроку в урок) проводити англійською мовою. Чим більше часу студенти проводять в умовах англомовного спілкування, тим легше вони засвоюватимуть вимову, інтонацію, а згодом і мовленнєве вміння.

Читання. Оскільки студенти вже обізнані з латинським алфавітом, читання вводиться з перших занять, що сприяє інтенсифікації навчального процесу. На початковому етапі студенти стикаються із багатьма труднощами – адже написання й вимова англійських слів у більшості випадків не збігаються. Після ІМ-2 німецької або французької, де правил читання набагато менше, англійські графеми вводяться разом з їхнім фонетичним еквівалентом, і студентам необхідно оволодіти правилами транскрибування, щоб відтворювати правильну вимову слів. Хоча вступний курс містить загальні правила читання, окремі правила відпрацьовуються на кожному уроці.

Навчання лексики має низку етапів і охоплює кілька блоків: фонетичний, блоки з розвитку говоріння, читання та письма. Спочатку нова лексика подається у вправах на формування навичок та вмінь використовувати звуко-буквені відповідники. Ці вправи дають можливість студентам сформулювати навички вимови. Наступне завдання – навчитися співвідносити нові слова з предметами або явищами та вживати нову лексику в різних ситуаціях спілкування. З цієї метою сту-

дентам пропонуються такі вправи: назвати предмети за допомогою візуальних опор, скласти речення та дати відповіді на запитання, доповнити речення, розподілити слова за тематичними групами, описати малюнки тощо.

У роботі над лексикою важливе місце посідає текст. Він являє собою основу для підготовки студентів до вільного мовлення. Для закріплення лексики ми вирізняли три ступеня роботи над текстом: проговорювання тексту без варіювання, із керованим варіюванням та вільним варіюванням. При проговорюванні тексту без варіювання студенти повністю дотримуються опорного тексту. Для цього пропонуються такі вправи: прочитайте текст та перекладіть речення, в яких вживається нова лексика; прочитайте текст та дайте відповіді на запитання. Проговорювання з керованим варіюванням дозволяє студентам видозмінювати матеріал опорного тексту в певних межах. Результатом роботи можуть стати переказ або запитання та відповіді за текстом. При проговорюванні з вільним варіюванням студенти можуть розширити зміст тексту з використанням реальних ситуацій спілкування. Студентам пропонується порівняти, застосувати отриману інформацію для висловлення власних спостережень або створення власних комунікативних ситуацій.

Грамматика не виноситься в окремий блок. Вона подається у блоках розвитку мовлення або розвитку письма. Знання граматичного матеріалу досягається різними способами: поясненням викладача, граматичними правилами, які подаються в таблицях, схемах, малюнках, тренувальними вправами, спостереженнями граматичного явища в тексті.

Виконання граматичних вправ здійснюється поетапно. Перший етап – розпізнавання граматичного явища та його імітація. Другий етап – відтворення та затвердження граматичного матеріалу. На цьому етапі студентам пропонується виконання підстановчих, трансформаційних вправ, різноманітні запитання та відповіді, які вчать вживання явища, яке вивчається. Третій етап – генералізація та навчання практики вживання граматичного матеріалу. Вправи, які застосовуються на цьому етапі, вчать студентів аргументовано вживати ту чи іншу граматичну структуру.

Говоріння. Навчання говоріння спирається на засвоєний студентами мовний матеріал і передбачає розвиток умінь монологічного та діалогічного мовлення.

Монологічне мовлення передбачає звернення особи до одного або до групи слухачів і складається з кількох висловлювань. Вправи з навчання монологу поділяють на підготовчі та мовленнєві. Підготовчі вправи навчають компонентів монологічного мовлення, а саме уміння формувати фрази та поєднувати їх між собою відповідно до логіки висловлювання. Згідно з метою навчання на цьому етапі студентам пропонуються вправи на структурне дублювання, структурне варіювання, об'єднання різнотипних речень, обґрунтування власних висловлювань (погодитись, не погодитись) та ін. Мовленнєві вправи містять такі види діяльності: переказ (прочитаного та прослуханого, повний переказ, переказ основного змісту, вибіркового переказу, переказ за планом, за допомогою ключових слів); повідомлення із соціально-побутових тем (про навчання, про інтереси, про свій університет); опис (ситуацій, малюнків); розповідь (про себе, про те, що прочитав).

Діалог – це форма мовлення, при якій відбувається безпосередній обмін висловлюваннями між двома або кількома особами. Основу будь-якого діалогу становлять різні висловлювання, комбінування яких становить його сутність. Вправи з навчання діалогу поділяють на підготовчі, мовленнєві та ситуативні. Підготовчі вправи тренують вміння студентів ставити запитання різного типу та розвивають їхню готовність відповідати на них. З цією метою ми пропонуємо в посібнику такі вправи: імітація реплік, повторення з наступною їхньою модифікацією, запам'ятовування зразків, конструювання діалогів за зразком, пошуки реплік-синонімів, конструювання реплік, зміна змісту лексики на протилежний, питання на уточнення інформації. Таким чином, підготовчі вправи навчають студентів механізму побудови діалогу. Мовленнєві вправи з навчання діалогу здійснюються з

опорою на ті навчальні мовленнєві ситуації, що створюються викладачем. Подібні вправи намічають русло, в яке слід спрямувати розмову за тими навчальними мовленнєвими ситуаціями, які готуються викладачем за допомогою візуальних опор та словесного опису. Ситуативні вправи з навчання діалогу навчають налагоджувати контакти, розпитувати про щось та одержувати різного роду довідки.

Соціокультурний контекст. Навчання іноземної мови передбачає не лише навчання іншомовного спілкування, але й формування особистості, готової до розуміння та визнання гідності різних культур. Була розроблена система вправ, спрямованих на ознайомлення з англомовними (як британськими, так і американськими) стандартами поведінки. На рецептивному етапі це нескладні країнознавчі тексти з тлумачним словником, що зазвичай подається після тексту і допомагає краще зрозуміти інформацію, подану в тексті. На рецептивно-репродуктивному етапі це прослуховування та відтворення діалогів-зразків із виділенням соціокультурного компонента, підстановка інших мовленнєвих одиниць у мовленнєві зразки, обмін репліками, створення мікродіалогів. Продуктивний етап передбачає створення студентами власних діалогів, написання електронних листів, відповідей на запрошення, заповнення аплікаційних форм тощо.

На завершення зазначимо, що такий підхід до викладання англійської мови як другої іноземної, який знайшов своє втілення в посібнику, довів свою ефективність та дієвість.

Бібліографічні посилання

1. Баграмова Н. В. Лингво-методические основы обучения лексической стороне устной речи на английском языке как втором иностранном в педагогическом вузе: дис. ... д-ра пед. наук / Н. В. Баграмова. – СПб., 1993.

2. Бим И. Л. Концепция обучения второму иностранному языку (немецкому на базе английского) / И. Л. Бим. – Обнинск: Титул, 2001. – 48 с.

3. Hammarberg B. Processes in Third Language Acquisition // Bjorn Hammarberg, Edinburgh University Press, 2009. – 171 p.

4. Hufeisen B., Jessner U. Learning and teaching multiple languages // Ed. Karlfried Knapp and Gerd Antos. Handbook of Foreign Language Communication and Learning. – Vol. 6. Mouton de Gruyter, 2009. – 752 p.

Надійшла до редколегії 5.11.2012 р.

УДК 371.315:811.133.1

I. I. Lypska, G. I. Myasoid

Alfred Nobel University, Dnipropetrovsk

ECONOMICS IN ENGLISH: CONCEPTUAL STRUCTURE OF COURSE BOOK FOR MASTERS

Висвітлено концепцію створення навчального посібника для навчання професійного англомовного спілкування студентів-магістрів економічних спеціальностей. Запропановано заходи щодо створення навчального посібника, які включають до себе дослідження шляхів найбільш раціонального структурування лексичного матеріалу та розробку дидактико-методичної форми презентації досліджуваної лексики у вигляді комплексу навчальних матеріалів, побудованих за модульною системою. Концепція навчального посібника являє собою модель модульної організації навчального процесу із засвоєння студентами-магістрами лексики економічної сфери та навчання спілкування в ній.

Ключові слова: професійне англомовне спілкування, комплекс навчальних матеріалів, модульна система, економічна сфера.